

FN-TANKEN I SVENSKT FÖRENINGSLIV

INFÖR TIOÅRSJUBILEET

Av fil. kand. HANS-GÖRAN MYRDAL

»STYRKAN hos de organisationer vi föreslagit kan icke bli större än det stöd den upplysta opinionen i världen vill ge dem», yttrade Cordell Hull, »Förenta Nationernas fader», vid framläggandet av det definitiva förslaget till den nya världsorganisationen. Sanningen i dessa ord torde alla inse. Det gäller att skapa ett fast underlag för de internationella organens verksamhet. För den uppgiften engageras ländernas olika organ för upplysning och propaganda: främst då skola, press, radio och folkliga rörelser.

I vårt land har vi anledning att hoppas särskilt mycket av dessa senare. De har här fått en utveckling som kanske ingenstädes i den övriga världen. Deras traditioner gör dem också särskilt lämpade för den uppgift det här är fråga om. Arbetarrörelse, nykterhetsrörelse, kooperation, frikyrkorörelse, för att nämna de viktigaste riktningarna inom det folkliga organisationsväsendet, är internationella. »Världen är vårt arbetsfält», denna I. O. G. T:s devis kan sägas uttrycka en väsentlig idé i svenskt föreningsliv över huvud taget. Den ideologiska gemenskapen är också i övrigt stor, trots alla olikheter: demokratin, villigheten till samarbete, oreserverad fredsinställning. Man bör därför inte förvåna sig över att folkrörelserna redan vid NF:s tillkomst var positivt inställda till folkförbundsidén. Det är betecknande att t. o. m. den opposition, som under de första åren restes av högern, icke förkastade folkförbundsidén som sådan; man fruktade blott att NF icke skulle uppfylla sitt program, utan bli ett stormaktsblock mot det slagna Tyskland.

När segrarmakterna vid andra världskrigets slut bildat ett nytt folkförbund var enigheten i den svenska riksdagen för en anslutning från svensk sida nära nog total och någon opposition bland allmänheten hördes ej av. Detta får dock ej tolkas såsom att gemene man insåg vad ett förverkligande av folkförbundsidén skulle kräva. För alla i ansvarig ställning stod det tvärtom klart, att den positiva

attityden i de breda lagren mera kom sig av en allmänt idealistisk inriktning och absolut fredsvilja, än av kunskap om de svåra internationella problem inför vilka FN stod.

En aktivisering av folkopinionen ansågs nödvändig, och såsom tidigare antytts har den uppgiften huvudsakligen kommit att läggas på föreningslivet i alla dess mångskiftande former. En central ställning har därvid intagits av Föreningen Mellanfolkligt Samarbeta för Fred, som bildades redan på 1930-talet och som 1947 blev Sveriges officiella FN-förening (senare även till namnet). Den är såsom statsunderstödd partipolitiskt neutral och står öppen för kollektivanslutning av de folkliga organisationerna. Praktiskt taget samtliga de stora folkrörelserna har så småningom engagerat sig antingen som medlemmar eller som »stödande organisationer». Även FN-föreningens relativt fåtaliga lokalavdelningar bygger väsentligen på föreningslivet.

Denna breda folkliga bas har otvivelaktigt betytt oerhört mycket för att stärka FN-föreningens auktoritet i de vidaste kretsar, och öka dess möjligheter att verka. Men denna organisatoriska uppbyggnad är icke en tillfällighet. Den står i nära samband med FN-föreningens syften. Föreningen skulle vara — såsom det uttryckts av en av dess män — »en fristående specialorganisation» i folkrörelsernas tjänst.

FN-föreningen har också i eminent grad satt sin prägel på det arbete som gjorts för att främja FN:s sak inom det svenska föreningslivet. Det har därvid varit inte minst väsentligt att den ständigt hållit fast vid den uppfattningen att fredstanken vinner mera på saklig upplysning än av den form av propaganda, som med slagord söker vinna anklång bland de stora massorna. »FN är vad folken vill göra det till och vårt arbete grundas på tron att om folk får fullständiga, snabba och exakta upplysningar och alltså har kunskap då kommer de icke att låta detta sista, bästa hopp gå under i massmord och anarki.» Detta uttalande för Världshorisonts första nummer (1947) om FN:s informationsavdelning av dess chef Benjamin Cohen, kunde lika gärna gälla som motto för det arbete, som den svenska FN-föreningen bedrivit. Man har inte sökt bilda en opinion för FN på den måhända lättillgängliga men samtidigt så svaga grund som utopiska och svärmiska förhoppningar om det snara förverkligandet av världsstaten och världsregeringen utgör. Tvärtom har man t. o. m. utgått från att blotta kunskapen om internationella förhållanden av politisk, ekonomisk och annan karaktär skulle vara tillräckligt för att få gemene man, och särskilt de

föreningsanslutna, att stödja FN. Med den målsättning, som besjäljar de svenska organisationerna betyder det ett och detsamma att studera internationella frågor och att taga parti för FN. FN-föreningen har därför inte sökt få till stånd så många resolutioner som möjligt, utan har framför allt inriktat sig på att få de internationella problemen ställda under debatt inom folkbildningsarbetet. Till dess förfogande ställes rent vetenskapligt och populärvetenskapligt material, som till en del utarbetats på föreningens informationsbyrå och till en del anskaffats från FN:s informationskontor i Köpenhamn. I detta sammanhang bör nämnas det vetenskapliga arbete, som utföres inom Utrikespolitiska Institutet: utgivandet av böcker och broschyrer samt tidskriften *Utrikespolitik* — vilka tillsammans utgör den kanske viktigaste informationskällan för dem, som sysslar med FN-frågor.

En del av FN-föreningens verksamhet består således i att förmedla litteratur. Även på många andra vägar når den emellertid ut till föreningslivet. Så förmedlar den föreläsare och talare, ger ut en tidskrift — tidigare *Mellanfolkligt Samarbete*, numera *Världshorisont* —, som får sin spridning huvudsakligen genom medlemskap. En mycket betydande plats i föreningens arbete intar organiserandet av FN-dagens firande runt om i landet. Konferenser och studiecirklar, som behandlar internationella frågor, anordnas. Med det uttalade syftet att huvudsakligen utbilda studieledare för föreningslivet har årligen kurser arrangerats.

Sedan årtionden har i Sverige, liksom i de flesta andra länder, funnits föreningar med enda uppgift att sprida fredstanken. Här avses t. ex. Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen samt Internationella Kvinnoföreningen för Fred och Frihet. Även dessa har numera kommit att koncentrera sig på FN:s sak. Ehuru de mer eller mindre hållit fast vid sitt radikalpacifistiska program, torde verksamheten inom dem i det stora hela gå i linje med FN-föreningens. Samarbete med denna har också förekommit i en del fall såsom beträffande kursverksamheten.

De organisationer som nu behandlats har sin stora betydelse som pådrivande och inspirerande krafter. De kan dock knappast själva räkna med att nå ut till det stora flertalet av vårt folk. Detta måste ske genom förmedling av organisationer, som bildats i helt andra syften, de stora folkrörelserna och deras lokalavdelningar. Som tidigare påpekats är dessa också genom själva sin internationella inriktning och sina traditioner väl lämpade för uppgiften.

Det kan måhända diskuteras huruvida man har rätt att beteckna

partierna som folkrörelser i gängse mening. Under alla förhållanden skulle det här föra för långt att närmare gå in på vad som utträttats av de centrala partiledningarna genom den till partierna anknutna pressen, deras representanter i riksdagen, kongressresolutioner osv. Förutom denna aktivitet utåt — den är icke speciellt riktad till medlemmarna i de egna organisationerna — förekommer också en viss aktivitet inåt om ock av mindre omfattning.

De stora folkliga organisationerna såsom Landsorganisationen, I. O. G. T., Kooperativa Förbundet — deras centrala verksamhet riktar sig däremot så gott som uteslutande till de otaliga egna medlemmarna ute i lokalavdelningarna. Mellan dessa och FN-föreningen förmedlar centralorganisationerna kontakten. Men den största insatsen för spridandet av FN-idén har man kanske på detta håll gjort genom medlemstidningarna. I fackförbundspressen likaväl som t. ex. inom Kooperationens Vi förekommer kontinuerligt utrikespolitiska artiklar, och alldeles särskilt sådana som berör FN, och de olika sidorna av dess verksamhet. Ibland har dessa artiklar varit direkt inspirerade från FN-föreningens informationsbyrå.

Det svenska föreningslivet såg nästan undantagslöst redan från början i bildningsarbetet en av sina huvuduppgifter. De största folkrörelserna har emellertid upprättat särskilda bildningsförbund, organisatoriskt avskilda från men med nära anknytning till moderorganisationerna. I bildningsfrågor hänvisar arbetarrörelsen sina medlemmar till A. B. F., tjänstemannarörelsen sina till T. B. V., jordbruksrörelsen sina till S. L. S. osv. Det är ganska naturligt med tanke på den inriktning den svenska FN-rörelsen från början haft, att den här sett sitt kanske viktigaste arbetsfält. Genom bildningsförbunden borde den kunna nå åtminstone den vaknare delen av föreningsfolket och ge den ett tillfälle att på ett mera personligt och aktivt sätt taga ställning till de internationella problemen. De flesta bildningsförbunden har också — visserligen i mycket skiftande omfattning — tagit del i FN-arbetet. Givetvis har man i det stora hela följt de traditionella vägarna inom svenskt bildningsarbete. De centrala instanserna har ombesörjt kurser och konferenser, anskaffat föreläsare och utarbetat studieplaner, under det att de otaliga lokalavdelningarna huvudsakligen använt sig av studiecirkeln som arbetsform. Det ökade understödet till bildningsarbetet — främst studiecirkelverksamheten — från statsmakterna, landstingen och kommunerna har givetvis betytt bättre förutsättningar för studier i internationella frågor.

Vad här sagts ger vid handen att folkrörelsernas organisatoriska

arbete för att öka förståelsen för FN:s verksamhet är mycket omfattande. Det torde knappast finnas någon grupp inom samhället som man vid upplysningsverksamheten icke sökt komma i kontakt med. Ej heller är det svårt att konstatera vilka vägar som följts och vilka metoder, som kommit till användning i arbetet för FN:s sak inom föreningslivet.

Man rör sig däremot på mera osäker mark, då man söker analysera i vad mån denna upplysning burit frukt hos gemene man inom föreningslivet. Det är ej lätt att med bestämdhet avgöra i hur stor utsträckning man lyckats sporra till ett verkligt engagemang för FN-arbetet. Det har ibland antytts att den hittills bedrivna verksamheten just i detta avseende varit tämligen ofruktbar. FN-rörelsen skulle vara en armé utan soldater. En så kraftig nedvärdering av rörelsens resultat förefaller emellertid inte vara fullt rättvis. Man får exempelvis inte glömma att säkerligen en stor del av föreningsfolket tagit del av artiklar om FN och internationella frågor, och även påverkats av dem, även om endast en ingående undersökning av läsvanorna skulle kunna ge säkra besked därom.

Å andra sidan har intresset ute i föreningslivet icke varit tillräckligt starkt för att förmå något större antal medlemmar till den extra möda, som det innebär att komma till föreläsningar och studiecirkelsammanträden. Under vart och ett av de senaste åren har av de i runt tal 10 000 statsunderstödda föreläsningarna blott i genomsnitt 300 behandlat internationella frågor, och föreläsarna har dessutom haft skäl att klaga över ringa publik. Bildningsförbundens statistik över studiecirkelverksamheten ger också klara belägg på hur svårt det varit att samla folk kring just dessa frågor, vilket följande tabell visar:

År	Studiecirklar i internationella frågor	
	Antal	i % av samtliga studiecirklar
1949—1950	91	0,4
1950—1951	63	0,2
1951—1952	183	0,6
1952—1953	c:a 125	0,4
1953—1954	c:a 80	0,2

Av denna statistik framgår visserligen att verksamheten i absoluta tal varierar starkt från år till år. Något annat är heller inte att vänta med tanke på den låga utgångsnivån. Dessa fluktuationer

är dock av mindre betydelse jämfört med den konstant låga andel av det samlade studiecirkelantalet, som de internationella frågorna har.

Dessa siffror över studieverksamhetens omfattning är onekligen ganska nedslående. Det är ofrånkomligt att aktiviteten ute i föreningslivet icke varit vad man kanske kunnat vänta sig. FN har ju inte mött någon opposition utan tvärtom från alla håll rönt stor förståelse. Ej heller kan man skylla på att det svenska folket på grund av någon speciell okunnighet i internationella frågor skulle vara omedvetet om de faror som hotar världsfreden. Just beträffande FN kunde f. ö. UNESCO:s organ Courier för några år sedan berätta att endast 3 av 100 svenskar icke hört talas om denna organisation, medan motsvarande siffror för engelsmännen var 14, fransmännen 31 och italienarna 40.

Till en väsentlig del får man givetvis söka förklaringen till den dåliga studiestatistiken i det förhållandet att ämnet »internationella frågor» ur den enskildes synpunkt är så föga matnyttigt. Det rör sig också om frågor, som inom landet icke varit av direkt kontroversiell natur.

Det finns emellertid även de, som anser att den svenska FN-rörelsen, genom själva uppläggningsen av sin verksamhet, är delaktig i ansvaret för att gemene man i föreningslivet i så ringa utsträckning velat göra en personlig insats. Denna icke helt oberättigade kritik har framför allt gått ut på att FN:s rent tekniska sidor blivit överbetonade: dess organisation, dess otaliga konferenser och resolutioner. Det är icke genom att diskutera dessa frågor, säger kritikerna, som man når de stora massorna inom föreningslivet. Den enskilde medlemmen fångas icke av konferenser, vars resultat för honom ofta kan förefalla skäligen magra och intresselösa. En påtaglig förskjutning i upplysningsarbetet har också så småningom kommit till stånd genom att de ekonomiska och sociala sidorna av FN:s verksamhet alltmer ställts i förgrunden. Men detta står givetvis även i nära samband med att FN först under senare år gjort några mera uppmärksammade insatser på dessa områden.

Av alldeles speciellt intresse är att på sistone vissa kritiker velat gå ett steg längre. De ifrågasätter rent av om de metoder för spridandet av FN-idén, som hittills kommit till användning varit de bästa. Av, som de anser, överdriven rädsla för att debatten skall bemängas med förhastade värdeomdömen och ensidiga tankegångar har man allt för mycket inriktat sig på att bringa kunskaper av politisk eller statistisk karaktär. Arbetet för FN:s sak har i alltför

stor utsträckning betraktats som »ett intellektuellt problem». Det räcker inte att tala om att så och så många människor svälter i Asien. En fängslande och gripande skildring av några enskilda människors nöd och lidanden vädjar mycket mera till den enskildes fantasi än statistikens siffror. En av de yngre krafterna inom svenskt folkbildningsarbete, Hans Haste, framhåller i *Världshorisont* 1954 att denna »human approach» är den främsta förutsättningen för det starka personliga engagemang med vilka FN-frågor diskuteras inom det amerikanska föreningslivet. Han anser att mycket skulle vara vunnet »om svensk folkbildning genom att offra något av sin ängsliga neutralitets- och saklighetsdoktrin kunde uppnå detta friska engagemang, denna känsla av medansvar och medinflytande».

Under det senaste året har man kunnat iakttaga en klar tendens i denna riktning. Detta har framför allt varit märkbart i propagan-
dan för den i folkrörelsernas regi i samarbete med FN drivna Sverige-Hjälper-insamlingen. Att hos den enskilde skapa ett personligt engagemang för den samlade mänsklighetens aktuella situation har också förklarats vara ett av insamlingens huvudsyften. Det är givetvis ännu för tidigt att uttala sig om resultatet i detta avseende, men från alla håll rapporteras en stark ökning av både föreläsnings- och studiecirkelverksamheten.

Vid en bedömning av FN-verksamhetens framtida förutsättningar inom svenskt föreningsliv måste man således räkna med både positiva och negativa faktorer. Vi finner, hur man under de gångna tio åren lyckats bygga upp en god organisatorisk grundval för en brett lagd aktion. Hela det svenska föreningslivet har inlemmats i FN-rörelsen. De, som står i spetsen för organisationsväsendet har i det stora hela visat ett aktivt intresse; de har uttalat sig på kongresser, skrivit i tidskrifter, utarbetat studieplaner m. m. Med deras hjälp i form av en riktigt upplagd propaganda har man rätt att hoppas att även det stora flertalet föreningsmedlemmar, som ännu visat ett ljumt intresse, skall kunna engageras för FN:s sak. När detta uppnåtts har den grundval för ett starkt folkförbund, som Cordell Hull efterlyste vid FN:s tillkomst, skapats i vårt land.